

Т. Пономаренко,

професор кафедри дошкільної освіти
Факультету педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка,
доктор педагогічних наук, професор
t.ponomarenko@kubg.edu.ua

ORCID iD 0000-0002-6801-0403

М. Науменко,

викладач кафедри дошкільної освіти
Факультету педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка
m.naumenko@kubg.edu.ua

ORCID iD 0000-0001-8927-4427

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ ШОСТОГО РОКУ ЖИТТЯ У ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Здійснено теоретичний аналіз літературних джерел щодо актуальності теми дослідження. Встановлено, що комунікативна компетентність дітей шостого року життя є однією з ключових компетентностей, від розвитку якої значною мірою залежить успішність особистості в житті. Саме проєктна діяльність в закладах дошкільної освіти здатна забезпечити цілісність формування комунікативної компетентності в дітей шостого року життя. З'ясовано, що питання формування комунікативної компетентності у дітей 6-го року життя є актуальним та досліджуваним у широкому кола науковців. Проте організація проєктної діяльності, як одного з важливих засобів формування досліджуваної компетентності, недостатньо висвітлений та потребує ґрунтовного вивчення. З'ясовано сутність понять «комунікативна компетентність» та «проєктна діяльність». На засадах Державного стандарту дошкільної освіти визначено сутність поняття «комунікативна компетентність дітей шостого року життя»: полікомпонентна якість особистості, що передбачає здатність до організації спілкування з оточуючими в залежності від ситуації (вміння починати, вести та завершувати діалог), сприймання та реагування на вербальні й невербальні ознаки мовлення. Визначено та схарактеризовано її складові, що характеризують сутність поняття (емоційний, когнітивний, діяльнісний).

Окреслено сучасні форми та методи освітньої взаємодії з дітьми дошкільного віку. Визначено характеристики проєктної діяльності як засобу формування комунікативної компетентності у дітей шостого року життя: орієнтація на формування самостійності та командної діяльності (дітям необхідно спілкуватись один з одним, з вихователями, з батьками та іншими людьми, встановлювати різні шляхи для комунікації, будувати діалог, задавати запитання, відповідати), здійснювати командну діяльність, розподіляти ролі та обов'язки між учасниками проєкту. Визначено, що особливістю проєктної діяльності є її безумовна спрямованість на формування навичок ефективної комунікації.

Ключові слова: діалог; діти дошкільного віку; діти шостого року життя; комунікативна компетентність; проєктна діяльність; спілкування.

© Пономаренко Т., Науменко М., 2023

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023

Вступ. Сучасне суспільство неможливо уявити без міжособистісного спілкування. Здобуття освіти, професійне становлення, особистісна реалізація так чи інакше передбачає вміння людиною вести діалог та комунікувати

з іншими. Важливо з раннього віку формувати вміння використовувати мову як основний засіб комунікації з соціальним довкіллям, особливо враховуючи діджиталізацію та цифрове середовище, в якому народжуються та розвиваються

діти. Сучасне покоління не просто зростає в еру стрімкого розвитку технологій. Воно виховується батьками, які мають різною мірою залежність від гаджетів та Інтернету (за даними досліджень станом на 2015 рік (Балакірева О., 2015) 9,9% молоді мають сильну залежність від інтернету, у 81% виражена помірна інтернет-залежність. Кожна третя молода людина щодня в інтернеті проводить більше 4-х годин (Балакірева 2015: 78).

Результати соціологічного дослідження «Сучасна молодь України», проведеного експертно-аналітичним центром «Інститут Горшеніна» засвідчили, що в комп'ютерні ігри грають — 62,6% респондентів, а проводять час в соціальних мережах — 80%. Більшість молоді, що була респондентами вказаних досліджень, на сьогодні є батьками дітей раннього й дошкільного віку. Вони успішно наслідують дорослих і необмежену кількість часу проводять в планшетах, смартфонах та комп'ютерах, через що не розвивається здатність до сприймання та запам'ятовування, формується «кліпове» мислення, порушується процес встановлення комунікації з оточуючим середовищем.

Формування комунікативної компетентності дітей дошкільного віку є дуже важливим завданням, оскільки комунікація є необхідною складовою життя кожної людини. Дітям необхідно набувати вміння ефективно спілкуватися з іншими людьми, в тому числі з однолітками, обмінюватися ідеями та думками, вести діалог, вирішувати конфлікти тощо.

Н. Гавриш зазначила, що становлення і розвиток особистості дитини відбувається не в соціальному вакуумі, а в багатоплановому спілкуванні зі світом дорослих і однолітків. Це добре видно на прикладі дитячих ігор, що моделюють різні аспекти життя (Гавриш Н., 2020).

Враховуючи вищезазначене, зауважимо, що сучасна система освіти дозволяє використовувати широкий спектр методів та прийомів, бути гнучкими у виборі форм організації освітньої взаємодії, технологій та методик, **які наскрізно пронизані ігровим характером**. Зокрема, застосування проектної діяльності, як засобу формування комунікативної компетентності у дітей шостого року життя, дозволить вихователям досягати якісних результатів значно ефективніше та швидше, оскільки означена діяльність зумовлює комплексний підхід до вирішення освітніх проблем. Застосування проектної діяльності забезпечує різноманітність тематики та видів особистісно орієнтованих проектів; використання широкого спектру педагогічних методів та прийомів; пізнавальну активність вихованців та діяльнісний підхід в процесі отримання ними різноманітного життєвого досвіду; значущість та вимірюваність (можливість побачити, відчувати, обстежити, маніпулювати з ним) продукту (результату проекту).

Отже, формування комунікативної компетентності дітей шостого року життя є однією з ключових компетентностей, що має неоціненний вплив на формування і становлення особистості, досягнення успішності в різних життєвих ситуаціях. Саме проектна діяльність в закладах дошкільної освіти здатна забезпечити цілісність формування комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку, адже вона передбачає застосування різноманітних методів, прийомів та засобів, а також різних сучасних форм освітньої взаємодії як з однолітками, так і з дорослими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комунікативна компетентність та особливості її формування у дітей дошкільного віку є об'єктом дослідження сучасних науковців А. Богуш, Н. Бібік, Н. Гавриш, К. Крутій, Т. Піроженко, І. Товкач та інших.

Окремі аспекти формування комунікативної компетентності висвітлено у публікаціях О. Овчарук, Н. Ільканич, М. Томашевської, А. Пасічніченко та інших. Зокрема, О. Овчарук уточнює сутність поняття «компетентність»: це якість особистості, що формується на основі знань, умінь та навичок, здатність реалізувати їх у конкретних ситуаціях, у практичній діяльності (Овчарук О., 2003).

«Компетентність як сукупність взаємопов'язаних смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок та досвіду діяльності дітей, необхідних, щоб здійснювати особистісну та соціально-значиму продуктивну діяльність відносно до об'єктів реальної дійсності» визначається Н. Бібік (Бібік Н., 2019, с. 45).

Н. Ільканич, М. Томашевська, А. Пасічніченко розглядають проблему формування комунікативної компетентності педагогів дошкільної освіти через призму впливу на розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку, їхні навички до спілкування з іншими (Ільканич Н. М., 2022; Пасічніченко А., 2020).

Метод проектів, як інноваційну форму взаємодії в освітньому процесі, розглянуто в працях О. Дубасенюк, В. Беспалька, В. Сидоренка, Р. Михайлишина, О. Тадеуш та інших.

Проектна діяльність, як сучасна форма організації освітньої взаємодії з дітьми дошкільного віку в закладах дошкільної освіти, висвітлена в працях А. Богуш, Н. Гавриш, О. Мкртічян, І. Ящук, А. Литвиненко, О. Сорочинської та інших.

А. Горлова, Є. Вереш визначають специфіку та особливі умови застосування методу проектів для організації освітньої взаємодії з дошкільниками (Scientific Collection «InterConf», 2022).

О. Мкртічян досліджує питання організації проектної діяльності з дітьми дошкільного віку, як один з важливих аспектів реалізації особистісно-орієнтованого підходу до освіти, виховання дітей дошкільного віку (Мкртічян О., 2022).

О. Половіна, І. Кондратець досліджують питання впровадження артпроектів у практику роботи закладів загальної середньої освіти. О. Половіна визначає вимоги до артпроектів та розробила алгоритм їх розробки для практиків дошкільної освіти (Половіна О., Кондратець І., 2022; Половіна А., 2021).

Н. Гавриш досліджує інноваційну технологію організації літературного проекту, як особливу форму освітньої діяльності на основі одного або кількох літературних творів, у якій ключові ідеї твору (творів) задають смисли пізнавальній та продуктивній діяльності дітей та обґрунтувала загальний алгоритм розробки проектів, визначила чотири способи планування і здійснення літературних проектів та принципи відбору творів, необхідних для їх застосування (Гавриш Н., 2019).

Аналіз літератури виявив, що питання формування комунікативної компетентності у дітей шршого року життя є актуальним та досліджуваним у широкому колі науковців. Проте організація проектної діяльності, як один з важливих інструментів формування досліджуваної компетентності, недостатньо висвітлена та потребує ґрунтовного вивчення.

Мета статті полягає в теоретичному аналізі літературних джерел щодо актуальності теми дослідження, з'ясуванні сутності понять «комунікативна компетентність» та «проектна діяльність», визначенні змісту поняття «комунікативна компетентність дітей шостого року життя», визначенні характеристик проектної діяльності як засобу формування комунікативної компетентності у дітей шостого року життя.

Виклад основного матеріалу. У Державному стандарті дошкільної освіти визначається сутність комунікативної компетентності як «здатність дитини до спілкування з однолітками і дорослими у різних формах конструктивної

взаємодії; здатність підтримувати партнерські стосунки, заявляти про свої наміри і бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію» (Базовий компонент дошкільної освіти, 2021).

Н. Гавриш наголошує, що одним із визначальних умов успішної соціалізації, а також розвитку дитини старшого дошкільного віку, є її комунікативна компетентність, яка передбачає вміння успішно володіти мовою, використовувати свої навички у процесі міжособистісного спілкування (Гавриш Н., 2020). Дослідниця зазначає, що період 5-6 років дитинства, відомий як старший дошкільний вік, має велике значення для розвитку комунікативних навичок. Цей період є критичним для розвитку психічних процесів, таких як мислення, увага, уява та мовлення. Дитина швидко й успішно засвоює навички спілкування з дорослими і своїми ровесниками (Гавриш Н., 2020).

А. Богуш у своєму дослідженні сутність комунікативної компетентності дошкільників розглядає в контексті культури мовленнєвого спілкування. До компонентів комунікативної компетентності відносить такі: культура мовлення, виразність мовлення та мовленнєвий етикет (Богуш А., 2000).

На основі теоретичного аналізу Державного стандарту дошкільної освіти та наукових праць дослідників ми визначаємо комунікативну компетентність дитини шостого року життя як полікомпоненту якість особистості, що передбачає здатність до організації спілкування з оточуючими в залежності від ситуації (вмінні починити, вести та завершувати діалог), сприймати та реагувати на вербальні й невербальні ознаки мовлення.

Згідно з Державним стандартом дошкільної освіти комунікативна компетентність розглядається з трьох позицій, наведених на рисунку 1.

Емоційно-ціннісне ставлення	Сформованість знань	Навички
<p><i>Дитина старшого дошкільного віку:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - виявляє інтерес до активного спілкування з іншими людьми; - у різних повсякденних ситуаціях, і при безпосередньому контакті, і в телефонній розмові або спілкуванні в інтернеті; - цінує гарні стосунки з рідними, знайомими, друзями, тому намагається не конфліктувати, враховувати інтерес інших, узгоджувати з ними свої дії, діяти разом, злагоджено. 	<p><i>Дитина старшого дошкільного віку:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - знає і володіє етикетними комунікативними формулами (привітання, звертання, прохання, висловлення подяки, вибачення тощо); - різні форми мовленнєвих висловлювань відповідно до ситуацій; - має початкові уявлення про способи, переваги і недоліки цифрової комунікації. 	<p><i>Дитина старшого дошкільного віку:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вільно й невимушено вступає в розмову з дітьми і дорослими, використовуючи різні форми звертання та репліки; - виявляє ініціативу в спілкуванні, будує різні типи діалогу між двома-чотирма дітьми; - виявляє здатність домовлятися, звертатися по допомогу, пропонувати допомогу; - використовує різні вербальні та невербальні засоби для привітання, висловлення подяки тощо; - володіє різними формами мовленнєвих висловлювань; - може проаналізувати та пояснити причини виникнення суперечливих чи конфліктних ситуацій, виявляє суперечності, висуває версії можливого розгортання подій.

Рис. 1. Комунікативна компетентність дитини дошкільного віку згідно з Державним стандартом дошкільної освіти (Базовий компонент дошкільної освіти, 2021).

На засадах визначених компонентів комунікативної компетентності у Державному стандарті дошкільної освіти ми виокремлюємо такі ком-

поненти комунікативної компетентності дітей шостого року життя: емоційний, когнітивний та діяльнісний, які представлені на рисунку 2.

Емоційний	Когнітивний	Діяльнісний
<p><i>Дитина шостого року життя:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - виявляє інтерес до спілкування з однолітками та дорослими; - розуміє власні емоції та відчуття в процесі спілкування, може їх контролювати та проявляти у відповідності до контексту діалогу; - розуміє емоції та відчуття співрозмовника; - отримує задоволення від процесу спілкування. 	<p><i>Дитина шостого року життя:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - знає та використовує під час діалогу різні мовленнєві конструкції та форми звертання; - ініціює спілкування відповідно до ситуації (може попросити про допомогу чи запропонувати її тощо); - знає різні форми звертання, застосовує їх у спілкуванні; - може описати предмет, об'єкт, ситуацію з пам'яті, встановити причинно-наслідкові зв'язки тощо. 	<p><i>Дитина шостого року життя:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - спілкується без примусу та використовує мовленнєві навички у повсякденному житті; - може організувати командну взаємодію з однолітками без допомоги дорослих; - використовує вербальні та невербальні засоби спілкування; - узгоджує в часі, роді та відмінку члени речення та будує короткі висловлювання (3-5 простих речень); - усвідомлює можливість мовлення як інструменту для взаємодії, знає правила комунікації на основі ввічливості та поваги; - використовує спілкування (а не фізичну силу) для вирішення конфліктних ситуацій.

Рис. 2. Компоненти комунікативної компетентності дитини 6-го року життя.

Згідно з О. Максимовою особливості розвитку психічних процесів (уваги, мислення, уваги, пам'яті), самоусвідомлення, сформованості вольової та мотиваційної сфери мають визначальний вплив на ступінь розвитку комунікативної компетентності, формування якої зумовлено усвідомленням моральних норм і принципів соціального середовища, загальнолюдських цінностей, різних аспектів комунікації в соціумі, вмінням конструктивно спілкуватися, сприймати різні ситуації (Максимова О. 2016, С. 230).

На шостому році життя комунікативна компетентність проявляється:

- у здатності проявляти ініціативу до спілкування, активно вести діалог, проявляти емоційну зацікавленість контекстом спілкування, емоційно реагувати на висловлювання та репліки співрозмовників, розставляти наголоси та інтонаційно виразно оперувати мовленнєвими навичками в ході спілкування;

- вмінні будувати стосунки з однолітками та дорослими, встановлювати правила спілкування, визначати траєкторію діалогу, розуміти настрій соціального середовища в контексті ситуації, сприймати мовлення, слухати та чути, усвідомлювати репліки інших учасників діалогу.

Дослідники описують успішну взаємодію дитини з собою (в першу чергу) та з оточенням у відповідності до контексту ситуацій та обставин як один з найголовніших критеріїв сформованості комунікативної компетентності в старшому дошкільному віці. До згаданих вище критеріїв також входять: застосування відповідної лексики в ситуативному мовленні, засоби виразності, невербальні засоби комунікації (жести, міміка, пози) та бажання (мотивація) до комунікації. Таким чином, при формуванні комунікативної компетентності у дітей шостого року життя педагог має враховувати вищезазначені критерії та чинники представлені на рисунку 3. (Формування освітніх компетенцій дитини, 2014, С. 88).

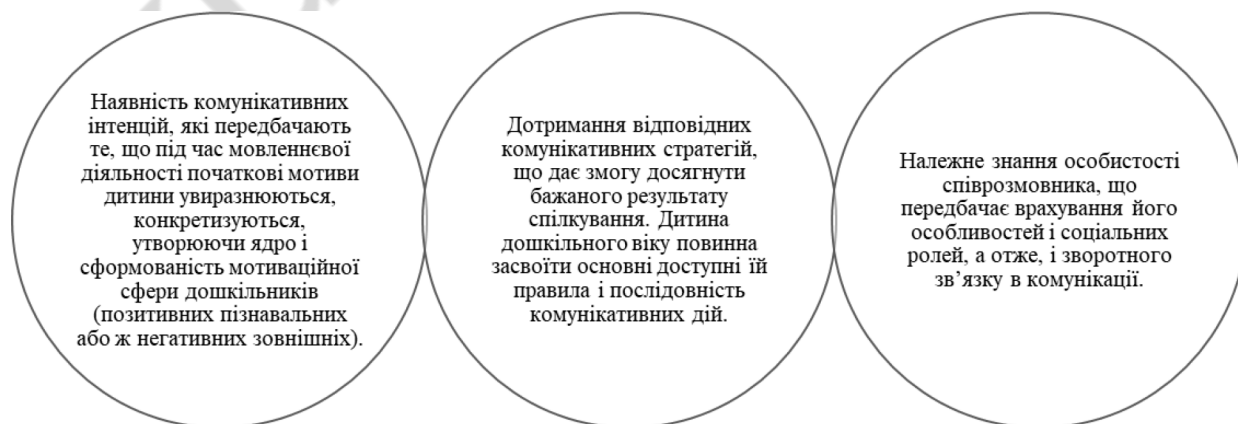

Рис. 3. Чинники, що впливають на успішне формування комунікативної компетентності у дітей шостого року життя.

У формуванні комунікативної компетентності у дітей шостого року життя слід звертати увагу на форму організації та методи освітньої взаємодії з дітьми. Ефективність їх застосування визначається ефективністю результату сформованості досліджуваної компетентності. Важливе значення має педагогічна майстерність вихователя у підборі технологій, методик, методів, засобів, прийомів, форм організації дітей. Так, низка науковців визначають сюжетно-рольові, конструктивно-будівельні ігри як ефективні види діяльності для формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

Сучасні форми і методи освітньої взаємодії з дітьми, такі як квести, ігрові заняття, освітні ситуації, освітні подорожі, ігри-стратегії дозволяють освітній процес в умовах закладу дошкільної освіти зробити сучасним, інноваційним, цікавим, різноманітним. Слід зауважити, що серед сучасних форм організації освітньої взаємодії вихователів з дитиною визначається й проектна діяльність, як одна з найефективніших у галузі дошкільної освіти (Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років, 2020, С. 356-362).

Дослідники визначають різні види проєктів у ЗДО, що класифікуються за характером дії та мети (творчі, дослідницькі, дидактичні тощо), тривалістю (короткотривалі, середньої тривалості та довготривалі), за кількістю учасників (індивідуальні, групові, підгрупові).

Основою на результатах досліджень науковців, вважаємо доцільним виокремити ряд характеристик, які визначають проєктну діяльність як одну з найбільш ефективних форм організації освітньої взаємодії: вони є інноваційними, багатокомпонентними та мультифункціональними, оскільки охоплюють різні освітні напрями, інтегрують в собі різні методи, прийоми й форми взаємодії тощо. Найбільш важливими характеристиками проєктної діяльності, як засобу формування комунікативної компетентності, є її орієнтація на формування самостійності та командної роботи.

«Сучасне суспільство визнає актуальними насамперед такі цінності, як саморозвиток, самоосвіта, самопроєктування, самореалізація та самоактуалізація особистості, що є осно-

вою сучасної освітньої парадигми» (Паламар С., Науменко М., 2020, с. 107).

С. Паламар зазначає, що сучасна освітня парадигма ґрунтується на засадах компетентнісного підходу (Паламар С., 2018). Враховуючи вищезазначене можна зробити висновок, що проєктна діяльність є тим засобом, який сприятиме формуванню самостійності у дітей шостого року життя, як однієї з актуальних цінностей сьогодення, зокрема у сфері комунікації з соціумом.

У процесі вирішення різних проблеми дітям необхідно спілкуватись один з одним, з вихователями, з батьками та іншими людьми, встановлювати різні шляхи для комунікації, будувати діалоги, задавати запитання, відповідати, здійснювати командну діяльність, розподіляти ролі, обов'язки між учасниками проєкту тощо. Особливістю проєктної діяльності є її безумовна спрямованість на формування навичок ефективної комунікації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Здійснено теоретичний аналіз літературних джерел щодо актуальності теми дослідження. З'ясовано, що формування комунікативної компетентності дітей шостого року життя є однією з ключових компетентностей, від якої значною мірою залежить успішність особистості в житті. Висвітлено, що саме проєктна діяльність в закладах дошкільної освіти здатна забезпечити цілісність формування комунікативної компетентності в дітей шостого року життя. З'ясовано сутність поняття «комунікативна компетентність» та «проєктна діяльність». На засадах Державного стандарту дошкільної освіти визначено поняття «комунікативна компетентність дітей шостого року життя» та зазначено компоненти, що характеризують сутність поняття. Окреслено сучасні форми та методи освітньої взаємодії з дітьми дошкільного віку. Визначено характеристики проєктної діяльності як засобу ефективного формування комунікативної компетентності у дітей шостого року життя.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в експериментальній перевірці ефективності використання проєктної діяльності як засобу формування комунікативної компетентності у дітей шостого року життя в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

ДЖЕРЕЛА

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу. (2021) *Практика управління дошкільним закладом*. URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/book?bid=37876>
2. Балакірева О., 2015. *ESPAD-2015: куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються*. Київ: Поліграфічний центр «Фоліант». 200 с.
3. Бібік Н. М. (2019) *Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування*. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. Київ: «К.І.С.». С. 45-50.

4. Богуш А. М. (2000) *Дошкільна лінгводидактика: Теорія і практика*. Запоріжжя: Просвіта. 216 с.
5. Гавриш Н. В. (2020) Ровесницькі стосунки як цінність дитячої субкультури. *Регулююча дія ціннісних орієнтацій у житті дитини: м-ли міжн. наук.-практ. конф. (12 листоп. 2020 р., м. Київ)*. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 227 с.
6. Гавриш, Н. (2019) Технологія літературного проекту: як допомогти дитині відкрити важливі смисли за допомогою художнього твору. *Мистецтво та освіта*. 3 (89). С. 19-25.
7. Ільканич Н. М., Томашевська М. О. (2022) Комунікативна компетентність вихователя як умова розвитку мовних навичок у дітей дошкільного віку. *Наука майбутнього: збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених*. Мукачево: РВВ МДУ. 1(9). С. 62-64.
8. Максимова О. (2016) Формування комунікативної компетентності дитини дошкільного віку як запорука її успішної адаптації до навчання в школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка; Ін-т педагогіки НАПН України. 20(1–2016). Ч. 2. С. 229-234.
9. Мкртічян О. А. (2022) Проектна діяльність на заняттях з музичного мистецтва в закладах дошкільної освіти. *Наукові записки кафедри педагогіки Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна*. Харків: Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. 50. С. 81–87.
10. Овчарук О. В. (2003) *Компетентність як ключ до оновлення змісту освіти*. Київ: «К.І.С.». 296 с.
11. Огнев'юк В. О., Беленька Г. В., Богініч О. Л. та ін. (2020) *Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років*. Київ: ТОВ «Принт медіа», 440 с.
12. Паламар С. П. (2018) Компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти. *Освітологічний дискурс*. (1-2). с. 267-278. ISSN 2312-5829
13. Паламар С. П., Науменко М. С. (2020) Підготовка майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в контексті сучасних освітніх парадигм. *Освітологічний дискурс*. (2 (29)), с. 105-120. ISSN 2312-5829
14. Пасічніченко А. В. (2020) Соціально-комунікативна компетентність вихователя закладу дошкільної освіти як умова успішної педагогічної діяльності. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів II Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 3 березня 2020 р.)*. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля». 9. С. 13-15.
15. Половіна О., Кондратець І. (2022) *Артосвіта: навчально-методичний посібник*. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка. 556 с.
16. Половіна О.А. (2021) Освітня взаємодія по-новому: артпроекти. *Музичний керівник*. 9. С. 11-16.
17. Рогальська-Яблонська І. П. (гол.ред.) (2014) *Формування освітніх компетенцій дитини: проблеми, розвиток, супровід: зб. матеріалів II Всеукр. наук.-метод. семінару для науковців, практ. працівників та студентів (27 бер. 2014 р.)*. Умань: АЛМІ. 116 с.
18. Scientific Collection «InterConf» (2022). With the Proceedings of the 11th International Scientific and Practical Conference «Scientific Research in XXI Century» (March 6-8, 2022). Ottawa, Canada: Methuen Publishing House. 390 p.

REFERENCES

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity. Nova redaktsiia ta porady dlia orhanizatsii osvitnoho protsesu. [Basic component of preschool education. New edition and advice for the organization of educational process]. (2021) *Practice of management of an education institution*. URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/book?bid=37876>
2. Balakirieva O., 2015. *ESPAD-2015: kurinnia, vzhvannia alkoholiu ta narkotychnykh rehovyn sered pidlitkiv, yaki navchaitusia* [ESPAD-2015: smoking, alcohol consumption and drug use among teenagers who study]. Kyiv: Polygraphic center «Foliant». 200 p.
3. Bibik N. M. (2019) Kompetentnisnyi pidkhid: refleksyvnyi analiz zastosuvannia [Competence approach: reflexive analysis of the application]. *Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian prospects: Education policy library*. Kyiv: «K.I.S.». P. 45-50.
4. Bogush A. M. (2000) *Doshkilna lnhvodydaktyka: Teoriia i praktyka* [Preschool linguistic didactics: Theory and Practice.] Zaporizhzhia: Prosvita. 216 p.
5. Havrysh N. V. (2020) Rovesnytski stosunky yak tsinnist dytiachoi subkultury [Relationships of peers as the value of children's subculture]. *Regulating effect of value orientations on the life of a child: Proceedings of International Scientific and Practical Conference (12 Nov. 2020, Kyiv)*. Kyiv: G.S. Kostiuk Institute of Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. 227 p.
6. Havrysh N. (2019) Tekhnolohiia literaturnoho proektu: yak dopomohty dytyni vidkryty vazhlyvi smysly za dopomohoiu khudozhnoho tvoru [Technology of a literature project: How to help a child to discover important senses through a literary work]. *Art and Education*. 3 (89). P. 19-25.

7. Ilkanych N. M., Tomashevska M. O. (2022) Komunikatyvna kompetentnist vykhovatelya yak umova rozvytku movnykh navychok u ditei doshkilnoho viku [Communicative competence of a teacher as the condition of language skills development of children of preschool age]. *Science of the Future: collection of scientific works of students, post-graduate students and young scientists*. Mukachevo: Ed. MSU. 1(9). P. 62-64.
8. Maksymova O. (2016) Formuvannia komunikativnoi kompetentnosti dytyny doshkilnoho viku yak zaporuka yii uspishnoi adaptatsii do navchannia v shkoli [Formation of communicative competence of a child of preschool age as the key to successful adaptation to studies at school]. *Pedagogical education: theory and practice: collection of scientific works*. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University; Institute of Pedagogics of National Academy Of Educational Sciences of Ukraine. 20(1-2016). P. 2. P. 229-234.
9. Mkrtychian O. A. (2022) Proiektna diialnist na zaniattiakh z muzychnoho mystetstva v zakladakh doshkilnoi osvity [Project activities in music lessons in preschool education]. *Scientific Notes of the Department of Pedagogy of V. N. Karazin Kharkiv National University*. Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University. 50. P. 81-87.
10. Ovcharuk O. V. (2003) *Kompetentnist yak kliuch do onovlennia zmistu osvity [Competence as a key to updating the content of education]*. Kyiv: «K.I.S.». 296 p.
11. Ohneviuk V. O., Bieliienka H.V., Bohinich O. L. and others (2020) *Dytyna. Osvitnia prohrama dlia ditei vid 2 do 7 rokiv [Child. Educational program for children from 2 to 7 years old]*. Kyiv: Print Media LLC, 440 p.
12. Palamar S. P. (2018) Kompetentnisnyi pidkhid yak metodolohichniy oriientyr modernizatsii suchasnoi osvity [Competence approach as a methodological landmark of modernization of modern education]. *Educational discourse*. (1-2). p. 267-278. ISSN 2312-5829
13. Palamar S. P., Naumenko M. S. (2020) Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv ditei doshkilnoho viku v konteksti suchasnykh osvitnikh paradyhm [Preparation of future tutors of preschool children in the context of modern educational paradigms]. *Educational discourse*. (2 (29)). p. 105-120. ISSN 2312-5829
14. Pasichnichenko A. V. (2020) Sotsialno-komunikativna kompetentnist vykhovatelya zakladu doshkilnoi osvity yak umova uspishnoi pedahohichnoi diialnosti [Social and communicative competence of a teacher of a preschool institution as the condition for successful pedagogical activity]. *Current problems of formation of creative personality of a teacher in the context of continuity of preschool and primary education: Proceedings of II International Scientific and Practical Internet Conference (Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, 3 March 2020)*. Vinnytsa: Mercury-Podillia LLC. 9. P. 13-15.
15. Polovina O., Kondrates I. (2022) *Artosvita: navchalno-metodychnyi posibnyk [Art education: training manual]*. Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv University. 556 p.
16. Polovina, O. A. (2021) Osvitnia vzaiemodiiia po-novomu: artproieky [Educational interaction in a new way: art projects]. *Music director*. 9. P. 11-16.
17. Rohalska-Yablonska I.P. (Ed.) (2014) *Formuvannia osvitnikh kompetentsii dytyny: problemy, rozvytok, suprovid: zb. materialiv II Vseukr. nauk.-metod. seminaru dlia naukovtsiv, prakt. pratsivnykiv ta studentiv (27 ber. 2014 r.) [Formation of educational competences of a child: problems, development, support: Proceedings of II All-Ukrainian scientific and methodological seminar for scientists, practitioners and students (27 March 2014)]*. Uman: ALMI. 116 p.
18. Scientific Collection «InterConf» (2022). With the Proceedings of the 11th International Scientific and Practical Conference «Scientific Research in XXI Century» (March 6-8, 2022). Ottawa, Canada: Methuen Publishing House. 390 p.

T. Ponomarenko, M. Naumenko

FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE AMONG CHILDREN OF THE SIXTH YEAR OF LIFE IN PROJECT ACTIVITIES

The theoretical analysis of literary sources on the relevance of the research topic was carried out, it was established that formation of communicative competence among children of the sixth year of life is one of the key competences, on which the success in life of an individual is highly dependent, in particular, project activities in preschool educational institutions is able to ensure the integrity of formation of communicative competence among children of the sixth year of life; it was found that the topic of formation of communicative competence among children of the sixth year of life is relevant and studied by a wide range of scientists, however, the organization of project activities as one of the important means of the particular competence formation is insufficiently covered and requires thorough study. The essence of the notions of "communicative competence" and "project activity" was determined. Based on the State Standard of Preschool Education the notion of «communicative competence among children of the sixth year of life» was determined (multicomponent quality of a person, which implies the ability to organize communication with others, depending on the situation (the ability to start, conduct and finish a dialogue), to perceive and react to verbal and non-verbal features of speech) and its components were described) and the components which characterize the essence of the notion were specified (emotional, cognitive, activity). The modern forms and methods of educational interaction with children of preschool age

were specified. The characteristics of project activities as a means of forming communicative competence among children of the sixth year of life were determined: the focus on formation of independent and team work (the independence in the process of solving a problem — children need to communicate with each other, with their teachers, with their parents and other people, to establish different channels of communication, to build a dialogue, to ask questions, to answer questions), to organize teamwork, to distribute roles and responsibilities among the project participants. It was emphasized that the peculiarity of a project activity is its absolute focus on the formation of skills of effective communication.

Keywords: dialogue; children of preschool age; children of the sixth year of life; communicative competence; project activity; communication.

Стаття надійшла до редакції: 17.04.2023р.

Прийнято до друку: 10.05.2023р.

Кубг.edu.ua